

Brojovne i zadnje vijesti.

Austro-ugarski ratni izvještaj.

Reč, 12. julija (D. u.) službeno se izvija:

Rusko bojište.

Na Bugu sjeverozapadno od Buke zauzeće naše čete kod Dere-lanija rusko uporište. Na čitavoj ostaloj fronti u sjeveristoku nije bilo ni jake borbi. Položaj neprijateljski je sumnjiv.

Trojavansko bojište.

Na primorskoj su fronti pokušali Talijani i jučer ponovne navale, koje odbismo kao uvijek; tako kod Vernigliana, Rudigulje i na više mjesta južno od Krnova vrška. U pogranničnom predjelu Koruške traju opničke borbe također protiv naših pozicija na pogranničnim brdima sjeverozapadno od sedla Kreuzberga. Neprijatelj naperio je svoju opničku paljbu na nekoje tirolske tvrđave. Ponovne se navale neprijatelja na Col di Lana izjaloviše isto kao sve prijašnje.

Srpsko-crnogorsko bojište.

U zadnjih su vremena razvili Crnogorci na hercegovačkoj granici živahnost ali posve bezuspješno djelovanje. Tako su napala nedavno od prilike dva crnogorska bataljuna naše pogranične pozicije kod Avtoveca. Nakon dulje paljbe teškim topništvom odbijeni su. Jedan naših letioća bacač je u to vrijeme izvršnim uspjehom bombe na crnogorski tabor. Dalje je južno udario bataljun neprijatelja preko granice; međutim suzbijen je i ovaj protunavalom naših četa na crnogorsko područje. Istočno od Trebljaja pokušao je neprijatelj nakon zlokobnih provala uzalud, da uspije teškom topničkom paljbom.

Zamjenik poglavice generalnog stožera, v. Höfer, podmaršal.

Njemački ratni izvještaj.

Berlin, 12. julija. (D. u.) Iz glavnog stana javlja se službeno:

Zapadno bojište.

Na sjevernom obronku Visine 60, južnoistočno od Yperna, bacili smo dio engleske pozicije u zrak. Borba iz bliza na zapadnom rubu od Soucheza uspijeva. Groblje nalazeće se južno od Soucheza, za koje se je puno borilo, pridobijeno je opet jučer navečer nakon teške borbe. 2 časnika i 163 Franceza zarobljeno je te oteto 4 strojnih puški i jedno bacalo laguma. Neprijateljske su navale kod Combresa i u Ailly-skoj šumi suzbijene.

Istočno bojište.

U području Lipina osvojivše naše čete na juriš neprijateljske prednje pozicije na cesti Suvalki-Kalvarija u širini od 4 kilometara.

Jugoistočno bojište.

Položaj u njemačkih četa neprijateljen.

Vrhovna vojna uprava

Turski ratni izvještaj.

Carigrad, 12. julija. (D. u.) Iz glavnog stana javljaju:

Na kaukaskoj je fronti pokušala neprijateljska pukovnija konjanitica 8. julija na desnom krilu blizu granice navali na jedno od naših odjeljenja, koje bijaše zauzelo i zaposjednulo gospodujuću uzvisinu. Neprijatelja smo suzbili i zadali mu teških gubitaka.

Na dardaneljskoj se fronti, kod Arburnua i Sedilbara, nije desilo ništa. Anatolske su baterije sa uspjehom pucale na tabor kod Takeburnuša, u okolicu od Sedilbara i na pješadijske kolone, koje su marširale. Poslije podne nastao je u okolini Takeburnua požar. Od časa do časa čule su se eksplozije.

Na dardaneljskoj su fronti, kod Arburnua i Sedilbara, nije se desilo ništa. Poslije podne ispalića je neprijateljska oklopna krstarica tipa „Nelson“, koja je stigula zaštićena od četiri torpednjače pred Ka-

batepe više od 200 granata na naše pozicije bez uspjeha. Hici ispaljeni od našeg topništva dostigli su neprijateljske ladje te ih iznuđiše napustiti bojište. Uslijed učinkovite vatre naših anatolskih baterija nestalo je neprijatelje one dosadašnje poduzetosti. Ove su baterije pucale jučer sa uspjehom u glavno na neprijateljske haubice kod Hisarhara. Jedna je haubica potpunoma pogodjena.

Neprijateljski su letioci letjeli preko anatolske obale i morske užice, ali su potjerani paljbom naših obrambenih baterija.

Na ostalim frontama nema promjene.

Talijanski izvještaj.

Beč, 13. julija (D. u.) Javljaju iz ratnog novinarskog stana:

U Val Daone nastavlja neprijatelj postojano svoje navale. Jaka su pješadijska odjeljenja pokušala, 9. o. mj. poduprta topničtvom iznenada naskočiti na našu poziciju kod Malga Leno, što im nije nikako pošlo za rukom. Naprotiv uspjelo je vlastitom pješadijskom odjeljenju u dolini Terragnolo istočno od Rovereta kod Malgasacra i Costa Bella da se približi pozicijama te da jih osvoje navalom iznenada. Na gornjem se Cordevovali suzbili uzastopce noću na 9. julija dvije jake neprijateljske navale, koje bijahu naperene na naše pozicije na izvoru doline kod Franze (sjeverno od Andrasa). Naši su alpinci zatekli nakon što su se smjelo popeli na goru Tošana u dolini Travananze (sjeverno od Cortine) ukopane neprijateljske čete, te osvojili pozicije i zarobili 20 momaka. U odsjeku Soče započete su djelovati mnogobrojne neprijateljske baterije srednjeg kalibra ali ih je naše topništvo pobijalo rastućim uspjehom. Noću na 9. t. m. odbili smo odmah optovane žestoke navale na pozicije, koje bijasmo tekars osvojili, na visoravni Krasa.

Pešimističko presudjivanje njemačkog odgovora u Sjedinjenim Državama?

London, 13. (D. u.) „Morning Post“ javlja iz Washingtona od 7. julija: Akoprem suđe službeni krugovi u Washingtonu pešimistički sadržaj njemačke note te se neke novine izražavaju u razdraženom tonu o niti, nema dvojbe, da je isključaj prelom diplomatskih odnošaja između Sjedinjenih država i Njemačke.

Crvena knjiga o Italiji.

Beč, (D. u.) Ministarstvo izvanjskih posala objavlja opsežnu crvenu knjigu, koja sadržaje diplomatske spise tičuće se odnošaja Austro-Ugarske k Italiji u vremenu od 30. julija 1914. do 23. maja 1915. Zbirka glavnim i već poznatim činjenicama dodaje pojedinstoi, iz kojih izlazi „mala fides“ talijanske vlade u svim fazama rasprave. Iz izvješća poklisara Maehia slijedi, da je Sonino krivo informovao kralja i kolege u ministarstvu o našim ponudama i o raspoloženju u zemlji, te da je generalni stožer, kako se čini, podcijenio poteskoće rata sa Austro-Ugarskom, poduzet od prikazivanja talijanskog vojničkog alataja u Beču. Glavnom je potporom vojničke stranke bio ministar Parlino. Priložen dodatak sadržaje spise od godina 1909., 1911. i 1912., koji dokazuju, da je prije sedam godina dijelila talijanska vlada austro-ugarskoj tumačenje članka br. 7.

Austrijske protunavale.

Beč, 12. julija. (D. u.) Iz glavnog stana ratnih dopisnika javlja se:

Službeni izvještaji talijanskog generalnog stožera pripovijedaju uvijek o suzbijanju navala naših četa. Čijeli svijet zna, da su mi na jugozapadu za sada u obrani. Prijavljene navale austro-ugarskih sila su prema tome izmisljene, te se čini, da neprijatelj drži naše djelovanje uhanjajom ispred fronte kao navale. Istotako samo se po sebi razumije, lažne su tužbe, što ih predbacaju našim četama borećim se u području Krna, e ove upotrebljavaju eksplozivna taneta. Čini se, da neprijatelj nije poznato, da tane, kada udari u kame-nito ili krsevito tlo, promijeni oblik i ras-cijepja se.

Sastanak generala Porro sa Joffreom i Frenchom.

Lugano, 12. julija. (D. u.) Zamjenik talijanskog admiralskog stožera, general Porro, sastao će se također sa Joffreom i Frenchom. Putovanje Porrovo smatra se u talijanskoj javnosti i politički i vojnički jako važnim.

Kako je negda bilo u Istri (*)

Svaki pravi čovjek ljubi svoga oca i majku. Uspomena na djeda i babu, pradjeda i sukundjeda mu je sveta. Gotovo bi rada čuti što god o starijim njihovim svojini, pa eto me da pričam o starijim našim ovdje, u ljudima, s kojima su živjeli, u Istri, koji je očima našim i nama božja providnost za uže domovinu dosudila.

Da mi se priče ne otegne, brzat ću drugim koracima i skokovima po prošlosti našoj. Da počnemo u ime božje.

Sedilba Hrvata.

Godine 375. po Kristu počeli su se ljudi seliti s istočnih strana i sjevernih prema na zapad i jug Evrope. Te selcnje trajalo je od prilike 300 godina. Zašto su se selili? — Nekoji su morali, jer ih je gonio neprijatelj, a drugi su si tražili bolju domovinu. U ono staro doba dolazahu i sri naši, stari Hrvati, malo po malo, amo na obale mora Jadranskoga. Oko polovice 7. vijeka naseljeni bijahu u zemljama, koje se danas zovu Hrvatska, Dalmacija, Bosna, Hercegovina i Istra, Učki i vodi Raši na

istoku; odane prodirahu — bilo mimo Plomina, bilo po Krasu u srednju i južnu Istru i potiskivahu latinski živalj u gradove na zapadnoj obali Istre. U Istri su naši stare žitelje: Rimljane i polatinjene Istre, Venete, Liburne, Japide i kako su se već zvali oni pražiteljske Istre. Hrvati su onda bili podijeljeni na više županija. Između tih bijaše županija, Gačka, koja se protezala od Zrmanje do Učke i Raše. I u Istri amo preko Učke bila je gotovo jedna županija, kako to nazidaju sadašnji povjesničar Hrvat. Sve hrvatske županije priznavahu vlast bizantskoga cara (Bizant se danas zove Carigrad i prijestolnica je turskoga carstva, dočim bijaše onda glavni i prijestolni grad istočno-rimskoga ili grčkoga carstva), no sasvim tim življahu po svojim starim običajima i zakonima, te je vlast bizantska bila samo prividna — a za malo vremena niti to.

Oko god. 800. zavlada Hrvatima silni franački kralj Karlo Veliki. (Franci su bili germanski narod, kako su danas Nijemci.)

No za njegovih nasljednika oslobode se Hrvati franačkoga gc-postva i udruže se u dvije banovine: Dalmatinsku i Posavsku, ali Istra preko Učke, a kasnije i „Liburnija“ ostane pod franačkim, ili rimcimo njemačkim vladarima, koji se nazivahu i carevi rimski.

Tomislav, prvi kralj hrvatski.

Dalmacija i Posavsha Hrvatska združee se u jednu kraljevinu god. 924., kad se je dalmatinski ban Tomislav okrunio za prvoga kralja države Hrvatske krunom, koju mu bješe poslao sv. otac papa Lav V.

Država Hrvatska podigne se do velike moći i slave za narodnih kraljeva. Rasprostranila se od Dunava i Drave do mora, od Učke i Raše do Bojane rijeke. Imala je veliku kopnenu vojsku, a Jadranskim morem gospodovalo je silno hrvatsko brodovlje.

Ali Hrvati u Istri preko Učke, poslije i oni u Liburniji, življahu odijeljeni od svoje braće pod drugim gospodarima, pa su malo po malo i zaboravili bili svoje hrvatsko ime, svoje porijeklo, a nekoi čak i svoj hrvatski jezik. Hrvate iz Dalmacije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine držahu skoro za tudcnje, dočim su im bili i jesu prava pravcata braća.

Feudalni sustav.

Kad bi franački kralj osvojio koju zemlju, razdijelio bi je među svoje vojnike, a jedan dio pridržao bi za se. Sve zemlje, koje su tako stekli pojedini ljudi, bile su njihova svojina i zvale su se alod (alodij). Svoju zemlju je kralj davao gospodi na uživanje i upravljanje; ovakova zemlja

zvala se carski beneficij, feud ili leno, a onaj, koji ju je uživao, zvalo se vazal; kralj pako, koji je feude dijelio, bijaše feudalni gospodar. Vazali su morali priseci svome feudalnome gospodaru vjernost, obećati pomoć u ratu bilo s vojnicima bilo u nove, ili oboje.

No vazali bi davali svoje zemlje (feude) ili samo dijelove njihove opt drugima u feud, pa su tako i oni postali feudalni gospodari. Na taj se je način prokrajina podijelila na vrlo mnogo gospoštija.

Kad bi koji vazal umro, feudalni gospodar mogao je dati zemlju njegovu, feude je htio, no vazali su izmogli od feudalnog gospodara, da povjeri feud njihovoj djeci. To je onda prešlo u običaj, iz običaja u pravu: i feudi su postali nasljedni u pojedinim porodicama.

Kraljevi njemački darivali bi i biskupe feudima, pa su tako i oni postali državni vazali. Biskupi su onda svoje zemlje davali svjetovnjacima u feud i tako su i crkveni dostojanstvenici postajali feudalni gospodari.

Tako je biskup trčanski dobio god. 911. od kralja Berana, 929. Umag, 948. Trst; biskup porčki zadobio je Pazin, Motovun, Tar, Cestvar, Bale, Orser, Dva grada (Dne castelli) i na Poreštini više zamaka (kastela) i zemalja; biskup puljski imao je kao feud: Kastav, Veprinac, Mošćenice i Rijeka.

*) Potaizak iz knjige „Zgodno stivo“ izdano prigodom hercegogodinišnje slavnoga vladanja Njega p. c. i. iz apustolstva Veličanstva po Hrvatskom učiteljskom društvu „Narodna Prosvjeta“ za Istru u Pazinu.

Slabi odziv na potpisivanje talijanske ratnog zajma.

Chiasso, 13. (D. u.) „Popolo d'Italia“ donosi, da su se potpisali tek u Milanu milijuni na talijanski ratni zajam. U drugim je gradovima potpisivanje sasna nezmatno.

Talijani napuštaju Tripolitaniju.

Rim, 13. (D. u.) Neprestano pojačanje i rastuća djelatnost ustasa u Tripolitaniji prisilila je Italiju, da povuče čete iz više mjesta. Samo se u Misurati, Honsu i Triliponju vidjaju se još talijanski vojnici. Talijanski se namjesnik vraća u Italiju, jer nije više nužna, kako se čini njegova prisutnost u Tripolitaniji.

Prijestolonasljednik na fronti.

Kamenita cesta gubi se preme zapadu u zelenom šikarju, sivim ogradinim gronilama i plavušastim gorama. S obližnje je crkvenog torinja odbilo drvenast sati. Ali se ovdje ne glasi zvono na pozdrav andjeoski, tu je vječni veliki petak. — ratiste. Sati je u zrak i silna zvona na pozdrav andjeoski, tu je vječni veliki petak. — ratiste. Sati je u zrak i silna zvona na pozdrav andjeoski, tu je vječni veliki petak. — ratiste.

Satnje stoje na cestu za željezničkog mosta. Pukovnik sjedi na tilizanu milijuna, tare znoj u čela i veselo razgovara s podređenim časnicima. Vruci je kao u Sahari. Danas će doći ovamo nasljednik prijestolja Karlo Franjo Josip. Svi čekaju zatišje i nestrpljivo, poluglasno žamor ide kroz redove komandni. Katkada udara koji kundak o kamen ili zakrpi na ramenu remenje torbe uprtačije.

Tamo se na okuti diže oblače prašine, a iz prašine se pomalja nekoliko automobila. Pukovnik skače s mijlozaka. zapovijeda brzo i sigurno: „Pozor!“ „Na rame!“ „Desno gled!“ Svi stojimo nijemo i uspravno kod kisurina. Iz jednog automobila izlazi dostojanstveni zborni zapovjednik, sjeda brka i mramornu pogleda, uz nj nasljednik prijestolja, mlad i rujan kao jakuba, a iz njega zvuk ostrugama časnici generalnog stožera. Brzo se redaju propisni pozdrvi i upoznavanja.

Nasljednik dolazi pred komandni. Govori sa zapovjednicima pojedinih vojvoda i govorio sa svim desetim crkvenim vojnicima. Njegova Visokost umije savršeno češki, a pomešao i slovenski. Svi odgovaraju glasno i razgovjeto. To je dakle muž, na kojemu će stati budućnost monarhije. Ovisaka stasa, mladencakog izgleda, okrupnih habsburgovačkih usnika. Na slusitim se ustima vide ožiljne aristrokratske crte. Ali je glas ova mladoga pukovnika prijazan, i vojnici dobivaju dojam ko da se nalaze pred svojim drugom, a ne budućim vladarom. Slobodniji su gotovo pred njim, nego pred našim stariim pukovnikom.

Dolazi i na mene red. Obična pitanja, obični odgovori. Imam malu tremu, jer mi vanjšina pokazuje, da sam daleko od briježne kulture. U ovo par tjedana potadol, silčan bosnanskom hadžiji, kad se opaljen i neobrijan vraća iz Meke u svoje planine.

Nasljednik prijestolja polazi k odjetu strojnih pušaka. Vojnici se propinju na prste, nastoje, da im ne izmakne nijedna njegova kretnja, nijedna njegova riječ. Bog zna, hoće li ga joste kada vidjeti, Ta

ovo i sada se čuje u daljini žestoka grmljavina topova, a doskora će možda i po našim rovovima i okopinama zaživjeti neprijateljske granate i srpaneli. Suhom će zemljom poteći ljudska krv, u vjehnost će se preseliti mnogo junaka duša.

Inspekcija traje gotovo pol sata. Nasljednikova se pitanja tiču onih stvari, koje svakog vojnika navisne zanimaju: „Iz kojeg ste kraja i koje narodnosti? Sta ste u civilu? Jeste li cčzjenje i imadete li djeece? Je li tesko u vojsci? Koliko ste puta do sada bili u frontu? Ne manjka ni bodrenja ni pohvala. Nasljednik je prijateljski osobitim zadovoljstvom istaknuo haddri bodrenje bosanjskih četa u Galliji. Radu njegove izjave mogu i bruske čete da zavide Bosancima.

Mladi pukovnik ulazi opet sa svojom svitom u automobil. Na ulazu u grad razliježe se pokliče: živio! To pozdravljaju slovenski gradljani i gradjanke nenalaganog visokoga gosa.

Nasa je komandni dobre volje. „Prijazni čovek, prijeden može!“, govori jedan slovenski vodnik, „Ein fescher Bursch!“, šapeće jedan stajarski Nijemac. „Krišan junak!“, diye se Bosanci. I mnoštvo se vraća zadovoljno u svoje položaje, gdje će doskora smrt pokositi prve žrtve.

Pogled u budućnost.

Nedavno imao je njemački državni zastupnik Pauchenik u Magdeburgu govor, u kojem je slikao budućnost iz svršetka rata. Njegov govor nije bio niti najmanje utješljiv, rekao je: „Utopvi, vojnici, brakopileci i sva, što je potrebno za obranu, treba i u buduce izdržati na istoj visini, dapače još usavršiti. Tako smo radili i u prošlosti, Navrsili, tredit će za armadu i morarnici učiniti još nešto novo. Trdvaje će trebati graditi na novoj podlozi, tredit će preosnovati kavalariju, upotpuniti topove i još mnogo drugoga. Sva iskvstva sadašnjeg rata treba će se upotrebiti. Pomislite, kakva će namala biti u tvornicama od svijih travala, jer svaka će država htjeti imati toliko podmorica, koliko bude više moguće. Vaznost podmorica pokazala se tekar tijekom ovoga rata.

Time kaj doljemo do financijalnog pitanja. Porezi bit će toliki, da će najmanje sanjati ne možemo. Već danas se moramo s njima prijelaziti. Bremeza se moraju povisiti, jer smo ta dužni našim hrabrim vojnicima. Dužnost nas, bit će skrbiti za one, koji se budu vratili kao invalidi, a i za one sirote, koje će u ratu izgubiti hraniteljja. Mi moramo učiniti sve, mislim također i puik. Zrtve bit će veće, interes će milijarda strasno narasti, brojke, koje čine da čovjek pada u nesjstje. Njihova visina bit će golema, i mi ćemo doći najbrže u dobu monopola, jer svih ovih potrebština ne će biti moguće više pokriti direktnim i indirektnim porezima.

Mi se moramo s ovim stvarima sprijateljiti, koje smo bili naučeni prije zaštitivati. Potreba je: To se mora učiniti i se mora učiniti. O obliku trgovač-

kih monopola naći će se sporuzumak u parlamentu. (Monopol je ni, pr. kod nas uveden na duhan, jer smije samo država istog prodati.)

To, što je kazao ovaj njemački zastupnik Nijemcima, nije ništa ugodno. Naravski, sve je to ovisno o tome, kako će svršiti rat. Čini se, da u Njemačkoj ne računaju, e bi to bila „zadnja vojska“, kako to prorokuju socijaldemokrati. Kako će biti kod nas u Austriji, ne može se ništa reći; mislimo pak, da ne jako drugije nego u Njemačkoj. Sada treba znati i upamtiti: Ustrajati! Teska sadašnjost stvorit će nam ljepšu budućnost.

Što je mislio Cavour o našim zemljama?

Istri, Dalmaciji i Rijeci?

Poznat veliki državnik i talijanski ministar Cavour, koji je živio i djelovao za ujedinjenje i oslobodjenje Talijana, pisao je jednom svom prijatelju među ostalim i ova o našim hrvatsko-slovenačkim zemljama: „Moram upozoriti Vase blagorodje, da se čuva svake izjave, iz koje bi se moglo razabrati, da novo kraljevstvo, Italija naci (aspirira) osvojiti ne samo Veneciju nego i Trst s Istrom i Dalmacijom. Ja znadem vrlo dobro, da je stanovništvo primorskih gradova svojim porjeklom i jezika (per aspiracioni) talijanski, ali stanovnici zemlje jesu isključivo Slaveni. Neopreznosti će i Hrvat i Srbe i Mađare učinili našim neprijateljima, a k tomu još i sve Nijemce, kada bismo odali našu želju, da želimo tako širokim područjima srednje Evrope zatvoriti puteve u Sredozemno more. Svaka bi rečenica, koju bismo izrekli glade toga, bila grozno oružje u ruci naših neprijatelja. Možda bi to bilo uzrok, da i sama Engleska budu protiv nas kod pomisli, da bi mogao Jadran postati talijanski, kao što je nekada bio mletački. Ove su opaske po mome mišljenju dostatne, da Vam preporučim pažnju. Za sada se moramo ograničiti na to, da dobro utvrdimo Ankonu, a t. e. će biti stuba daljnjemu napretku budućnosti naših unuka.“

Tako su mislili veliki muževi Italije, ali tako ne misle „njihovi učuci, današnji Talijani, kod oni traže najhrabriju četu Dalmaciji i hrvatski dio Istre.“

No između „trabizna“ — i čina ima velikih razlika!

Engleska i zauzeće Skadra.

„Times“ piše o zauzeću Skadra po Crnogorcima: „Iza 21. je lipnja javila Crna gora svojim zastupnicima u straniim zemljama, da u skladu s velikim vlastima drž. Skadara: nepovredim i da čete, što leže nedaleko od Skadrom, ne kane ući u grad. Taj je brojao došao sa zaklanjenjem i engleska ga i francuska vlada nijesu primile prije 26. pr. mj. Medjutim je 1. julyja došao ententi novi brojao crnogorske vlade, u kojem javlja, da se pučanstvo Skadra toliko pouzdalo u crnogorsku vojsku, da je samo zamolilo, neku bit Crnogorci usli u grad, da uspostave mir. I muslimani i katolici i pristaje

Esadpaše pošlae delegacije, da u izmori. Kralj se crnogorski i njegov kabinet teško odlučio na to, ali da to nije učinio, dos bi do teskih uzluna u samoj zemlji. Crje Gora ovo javila velikim vlastima, i eće se i zaključku tih velikih vlasti pokriti, odlučio li one što drugo.

Zauzeće je Skadra prama tomu pr vizionog karaktera. Skadran i dragovoljno predali svoje oružje, pa ni bilo nijednog jedinog slučajna nastija. I se pak u Albaniji uzrzi mir, potrebito u svemu oko 2000 ljudi. Ostanak će crnogorske vojske ostati na austrijskoj granici.

Tako nota od 1. Julyja, a sam, Times primjećuje jos, da je u samom Skadrom crnogorska vojska oduzela više od 2000 pušaka. Zapojednaco e Skadrom s gospodarskoga gledišta dobit za Crnogoru i popraviti e vojničke pozicije, je javnica pred Skadrom prava žitica za Crnu goru, koja je od blokade Austrije i nemira u Albaniji u svojem krsu teško stradala.

„Times“ piše dalje: „I ako su Grck zauzeće Epira, a Italija osvojenoje Valone povrijedile zaključke torišnske konvencije, crnogorska vlada nito čak htje nista poduzeti sve dotle, dok svj su sam Skadran, pa pristaje Prekambu Dede Esadpaše umolili za intervenciju. Tek „onda“ došla Crna gora!“

Policijske odredbe glede promjene boravišta.

Pozivom na naredbu cjelokupnog ministarstva izdaju se sljedeće odredbe: § 1. Da se prodje pokrmojnska granica prama Primorju ili prama Koruškima, Krišan, škoi i Ugarskoj — svjedeno, da li se pozvolom ili bez pozvolja — mora se svaka civilna osoba iskazati na jedan od sljedećih načina:

1. putnim listom sa fotografijom, ispunjenom po naredbi cjelokupnog ministarstva dneva 15. januara 1915. D. Z. I. br. 11 ili po naredbi ugarskog cjelokupnog ministarstva dneva 16. „ 1915. br. 835 M. E., na kojem pismoj list mora biti klauzola „svjrdi i za putovanje u područje jugozapadne armate“, postavljen od kompetentne političke ili državne redarstvene vlasti, ili

2. legitimacijom, providjenom sa fotografijom za državnu i dnevnu službu, sa namjenskim državnim i privatnim zemljama te za svajot ovih osoba, ili

3. posebnom legitimacijom ispuštenom od političke vlasti prebivališta odnosno državne redarstvene vlasti u mjestima gdje ove opstaje

Svise potrebita je propusnica (Passierschein), koja je probaviti za prelaz i Primorja kod kompetentnih vojničkih oblasti u Trstu, Sv. Luciji, Ajdovšćini, S. žani i Voloskom;

a za prelaz u Primorje kod kompetentnih vojničkih vlasti u Jesenicama, Ljubljani, Rudolfcu, ili Sv. Petu, a na Krasi odnosno na Rijeci, u Ogulinu, Senju i Zagrebu.

Za obični dnevni lokalni promet pr granici medju mestima položenim neposredno na jednoj i drugoj strani pokrajinske granice dostatna je svjedodžba d

i sagradi što mano stavno. Tako postaje Venecija (Mlječ). Upučena na more i pomorsku trgovinu s istokom, nastojala je Venecija, da ona jedina zagospoduje morem Jadranskim, ali se srazi više puta radi toga s Hrvatima, koji su imali isti interes na moru; morade dapače puniti 100 godina plaćati Hrvatskoj danak za slobodnu plovidbu po moru.

Istarski gradovi nastoje da se riješe Venecije.

Istarski pomorski gradovi bijahu Veneciji predstraža protiv Hrvata, Arapa i Genovaie i drugih joj neprijatelja. Pamtiti li oni (gradovi), bit će zlo i za njih; zahtij ih je Venecija štitiu od dušmana. Ali je zato zahtijevala, od istarskih gradova brodova, ljudi i novca. Kasnije je zahtijevala, da u gradovima podupiru i drugom vojničkim poduzećima. To je Istarski titistilo odviše, jer su radi Venecije trpjeli mnogo od njezinih neprijatelja: Hrvata, Saracena (Arapa), Grka, Normana, Genovaie i Pizana.

Tako je dalmatinski ban Domagoj 876. sauzeo i opljenio Unag, Lipar, Cittanove Rovinj i Milje.

Istarsi su morali osim toga trošiti i na svoje pravne gospodare, markgrove. Nije ni čudo što su često nastojali, da se silom riješe dužnosti naprama svojoj tobožnjoj zaštitnici, Veneciji. Kopar je hito učinio

iovnoga iz porodice Babenberg, koji je imao njegovu sestru Janju za ženu.)

Nije ipak cijela Istra dopala olgjejske patrijare, pošto je bio Pazin sa okolnim zamecima (grofija Pazin) prešao u vlast grofova goričkih.

Evo, kako je postala grofija Pazin, ili kako se kasnije nazove istarska.

Postanak grofije pazinske (istarske).

Biskupi Pule, Poreča, Trsta, Pična, i isti olgjejski patrijari imadahu u Istri mnogo feuda, od kojih bijaše najznamenitiji kaštea Pazin, crkve porečke. Trebalo je jakih ruku, da brane Pazin i okolna mjesta, zato dade porečki biskup taj svoj feud opet kao feud goričkome — groiu Mainhardu II. (1187.—1232), koji je bio i namjesnik markgrofa istarskoga Bertolda III. iz kuće Andechs. I ostali biskupi istarski i patrijar olgjejski izručie mu na upravljanje svoje feude u Istri.

No grofovi gorički nijesu kasnije htjeli da dadu iz ruku tako zadobivene zemlje, već ih proglase za nasljedne zemlje svoje obitelji. Biskupi su se protivili, ali napokon potvrdiše, što nisu mogli silom zapriječiti.

Tako postane grofija pazinska ili „Istarska“ početkom 12. stoljeća; slijedećega stoljeća je znatno raširi (Nazvala se grofija, jer su joj gospodari bili grofovi [gorički]).

Grofovi pazinski (Istarski) imali su kao feud:

1. od biskupa porečkoga: Pazin, Sv. Lovreč, Tar, Trzvič, Tinjan, Sv. Petar u Sumi, Zminj, Vastinjan, Kaštergu, Bačvu, Višnjari i Visnadu;
2. od biskupa pičanskih: Gologoricu, Tupiljak, Skopljak, Pičan, Gračišće, Stari Pazin i Lindar;
3. od biskupa puljskih: Paz, Kožljak, Novuvas, Sušnjavice; Bezam;
4. od biskupa tršćanskih: Raskali; Vranoju, Boljun, Draguc, Lupoglav, Krišan, Hum, Kastanj, Momjanj, Marčengiu i Barbano.

Venecija se ugnježđuje u Istri.

No još jedna vlašć počela je u ovo vrijeme malo po malo prisvajati si — bilo obećanjima, bilo likavocim, bilo silom — gradove i mjesta u Istri, osobito na njevoj zapadnoj obali, a to bijaše Venecija. O njezinom postanku evo dvije riječi: Jadransko more od ušća Soče do Metaka giblje se kao rijeka. Ta morska struja je uzrokom, da se kamenje i pijesak, što ga u more nanajuju potoci i rijeke, taloži blizu obale. Tako nastadoe vremenom duguljasti otoci (lidi) i vodeni međe njima i pravom kopnenom obalom nazivlje se lagune. Za seobe naroda pobježe mnogo ljudi na te lide i lagune

Istra pod Bavarskom 925. i pod Koruškom 976.

Njemački i rimski car Oto I. dade Istru god. 925. vojvodi bavarskome, Oto II. dade ju god. 976. vojvodi koruškome.

Istrom su upravljali grofovi (vazali), koje bi imenovao dotični vojvoda.

1040. postade Istra međimšnom krajinom (markgrofijom).

Da oslabi moćnoga vojvodu Koruškoga i da Istru preuredi kao međimšnu krajinu (marku), dade njemački car Henrik III. god. 1040. jednomu od tih grofova (Ulriku I. Vajmarskome 1040.—1070.) vlast kraijskoga grofa (markgrofa) istarskoga. Istra bude od Koruške odijeljena i podignuta na markgrofiju; imenovanje markgrofa prizdi kari za se.

Sve do god. 1209. davao je njemački car Istru raznim njemačkim porodicama (od 1070.—1090. porodici Eppenstein, od 1090.—1102. Vaimar, od 1102.—1112. Moosburg, od 1112.—1173. Sponheim, od 1173.—1208. Andecha), a te godine dade ju u feud patrijaru olgjejskome (Ogljav—Akvileja), ali porodica Andechs oduzeće se jedva 1230. na korist olgjejske crkve svakoga prava na markgrofiju Istru. (Zadnji potomak kuće Andechs bijaše Oto VII.; mnogo njegovih posjeda u Kranjskoj i na Krasi (Karsija) dopade Fridrika II. Bo-

istovjetnosti, vidirana od najbližnje oružničke postaje, koju može isporučiti do oporke općinski glavar potpuno pouzdanim i njemu poznatim stanovnicima svoje općine.

§ 2. Unutar Primorja (grad Trst i okolica, Gorica-Gradiška, Istra) svaka civilna osoba, koje hoće da se odalči iz boravišta, potrebuje načelno vojničku dozvolu, koju je pribaviti od vojničkih ureda naznačenih u § 1.

Polakšica postoji jedino za obični dnevni lokalni promet za svrhe aprovizacije i posla.

U ovom slučaju je dostatna svjedožba o istovjetnosti, vidirana od najbližnje oružničke postaje, koju može isporučiti do oporke općinski glavar potpuno pouzdanim i njemu poznatim stanovnicima svoje općine.

Kad se prvi put udje u mjesto, u koje mu je spomenuta vojnička vlast, treba svjedožbu o istovjetnosti dati vidirati od iste.

§ 3. Na prekršaje ovih odredaba udaraju se globe i kazni zatvora, koje je c. politička vlast odnosno c. pr. redarstvo ravnateljstvo u Trstu može prema prilikama u pojedinom slučaju odmjerni do 2000 kruna ili do trajanja šest mjeseci.

§ 4. Ova naredba stupa odmah u krjepost.

Prebjeglicama grada Pule i ostalim naših evakuiranih mjesta do znanja! †

Prije svega treba da naglasimo, e nas svaka dobra vijest naših evakuiraca vrlo razveseli. Primili smo ovih dana više pisama, gdje nam zahvaljuju, što im poslasklasmo list.

Mi bi zamolili naše evakuire.

1. U svakoj skupini imade po koji integritniji, koji bi vam morao točno napisati adresu, gdje se nalazite. Dogodja se, da imena mjesta vašeg sadašnjeg boravišta ne napišete točno, pa vam istovri ne bivaju izručeni, a vi jadikujete, što vam nitko ne piše. Ova naša opaska vrijedi najviše za one, koji su u Ugarskoj. Uvažite ovo, pa ćete redovito primati naša pisma.

2. Drugo je, što ne možemo nikako odobriti, a to je, što ne pišete ovome hrvatski. Ta mi znamo, da ste svi naši, za to vam preporučamo, da ovome Vašim milim i dragim pišete samo hrvatski i nikako drugički. Držite se one: Tudi je poštu, a svojim se diš!

3. Nigdje nije kao doma, to znate vi, a to znamo bogme i mi, koji smo od vas odjeljeni. Pišite nam, kako vam je u tudjini, što radite i kako živite te kako se zovete i iz kojih ste sela? Opišite sve to, pa pošaljite našem uredništvu, mi ćemo to rado tiskati. Svaki sam ne čete pisati, već jedan od vas nekak pise, nekak kaže drugima, što je napisao, a to onda svi dopunite, ako mislite, da bi trebalo još stogod dodati onome, što je onaj jedan napisao. Mi ćemo tako doznati, kako je svima, koji ste kojekuda rasfrkani, a i vi ćemo po našem listu doznati, gdje su vam prijatelji i znanci i kako prolaze.

Mi željno očekujemo novosti od vas sviju. Budite mirni radi nas, rai svi dobro

savez istarskih gradova protiv Venecije. Pula, glavni i najznačajniji grad Istre, bijaše više puta, da se oslobodi mletačkog upliva. God. 1144. morao je mletački dužd Petar Polana s mornaricom pred Pulu i prisiljeni gradovi obećava, da će biti podložni Veneciji. No god. 1149. odmetnu se opet, dok ih dužd Morosini ne prisili na posluš i danak; moradoše još obećati, da će biti Veneciji na pomoć u ratovanju od Jakina i Zadra i da će tjerati morske gusare između Medulina i Rovinja.

Isto obećava gradovi Rovinj, Cittanova i Umag.

Godine 1153. pobuni se opet Pula protiv Venecije, a 1205. Poreč. Istarski markgrofi, ne imajući brodova, nijesu na moru mogli pomagati istarskim gradovima, stoga ih je Venecija sve to čvršćim okovima privezala uz se, a bacala oči i u kopno Istarsko, jer je trebala njegovih šuma, ulja, vina, soli i drugih proizvoda.

(Nastavak sljedii.)

Ne stavljaj na poštu zatvorena pisma i ne zaboravi na nje izvana napisati točno tvoju adresu.

Čim nastupi tama, mora u gradu vladati najveća tišina.

i zdravo, te vam javljamo što smo već u prvom broju rekli: Mi niti ne znamo, da smo u blizini rališta. Od Boga vam zdravlje, a od nas pozdravlje.

Oblastima na uvažjenje.

Primamo iz radničkih krugova: Radi rata su cijene živuće svuda više ili manje poskočile, pa tako i kod nas. Povrićenje cijena očutili smo u prvom redu i najviše mi radnici, te se upravo od arca veselimo, što je c. kr. kotarsko poglavstvo udarilo stalne cijene živuće. To smo svakako i očekivali. Naši trgovci imadu staru holet, t. j. ako njihova poskupljuje, onda i oni moraju povisiti cijene, ali ne u onoj mjeri kako je njima porišeno, već gledaju, da malo više prilite, hoćeš, ne ćeš, moras kupiti i platiti.

Kašto se tome doskočilo, obraćamo se ovim putem kompetentnoj oblasti, da bi nam priskočila u pomoć i glede stanarine. Naše su obitelji evakuirane, a naša je dužnost, da se za obitelji skrbimo, da se sami uzdržavamo i stanarinu potpuno isplaćujemo, jednako kao i onda, kada su nam bile ovdje naše obitelji. Premda se stanovi ne kvare kao prije, premda ne trošimo vodu osim male količine, naši kućevlasnici zahtijevaju potlićnu stanarinu. Kada bi kućevlasnici imali samo malo milosrdja napram radništvu, oni bi sami morali doći u susret tome. Oni ne bi smjeli gledati samo to, da je kesa puna. Vjerujemo, da im ne će biti po čudi ovaj naš glas, ali bogme nije ni nama pravo, da plaćamo stanarinu kao u mirno doba, da stalno ne uživamo, kao onda. Mi smo uvjereni, da je naš zahtjev opravdan, i za to se usudujemo zamoliti sljedeće:

Ne bi li kompetentne oblasti mogle izdati naredbu, prema kojoj li radnici, kojih su obitelji evakuirane, dobili određeni postotak popusta na stanarinu? Ovak bi popust svakako došao bolje našim obiteljima, koje se nalaze u većoj potrebi, nego kućevlasnici. Drugdje naše obitelji bivaju primljene na stanovanje u ime Božje, a mi da ovdje plaćamo stanarinu! To nam se čini, da nije pravedno.

Nadamo se, da ovo ne će ostati: "Glas vapijućega u pustinji!" b.

Razne vijesti.

Narodni zastupnik i zemaljski prisjednik Dr. Ivan Zuccen za evakuirane odnosno bjegunice iz Puljštine. Zemaljski prisjednik Dr. Ivan Zuccen, koji se sada nalazi u Zagrebu, pise nam odande "t. l. m. j.:

"Čitam u danas prispjelom 'Polara Tagblatt'-u da bi trebalo pomoći evakuiranom pučanstvu Pule. Radi vase informacije mogu vam u toj stvari propočiti sljedeće: Ja sam tražio naše ljude po Magjarskoj (osobito u županiji Tolna) i po sjevernoj Moravskoj i našao sam i posjetio mnoge. Vidio sam ih u Medicini. Ljuzijana, Premanter, Rovinskog Sela, Rorveter, Marcane, Čabrunita te iz Pule (Valmade, Bussoler) i ustanovio kojesta.

Kad sam razno ustanovio, isao sam u Beč te sam na ministarstvu predložio sudbinu jadnih ljudi i zagovarao poboljšanje njihove sudbine. Naročito sam se zauzeo za naš seljački nauki svijet.

Te sam stavio konkretne predloge ministru-predsjedniku, koji je obećao uvažiti, što se bude dalo, i to u smislu:

1.) Da poljski plodovi jur dozrell i koji će dozrijeti ne budu ostavljeni te se izgrube, već neka se ih pustuje težake kući ili putem vojništva poberu i sprave, svakom posjedniku njegovi, a da ljudi kad se vrate, ne dođu u prazne kuće;

2.) da se isplati odmah, barem djelomično pojedinim posjednicima vrijednost preuzetog im blaga, jer bi si s novcem pomogli u sadanjoj nevolji;

3.) da se točno isplaćuju potpore obiteljima onih, koji su u vojničkoj službi, kako su se kod kuće plaćale;

4.) da se svakom dozvoli, nek se snjesti u državi kamo hoće, izvan ratnog područja, a da mu se isto plaća prinos za uzdržavanje kao sada, jer bi time mnogi poboljšali svoj položaj u eventualni novac koji imadu, uz prinose ad 2.) i 3.) kao gore, uz pomoć rodjaka i prijatelja;

5.) da se ono cirka 20.000 Hrvata iz Puljskoga kotara premjesti u Hrvatsku, gdje bi im život u svakom pogledu bio lakši a da se u tu svrhu povedu pregovori s hrvatskom vladom, koje je sklonja toj ideji. Barem neke od ovih točaka biti će stalno izvotvorene".

Trojezični ulični napisi u Pulj. Jučeršnji dan donio nam iznenadjenje — trojezične ulične napise. Sto se ne nije polučilo u mirno ustavno doba, to nam je donio rat u znak priznanja narodne jednakopravnosti, za koju se Hrvati mnoga decenija uzaludno borise. Pula je dakle prvi grad u austrijskom Primorju, koji je pokazao put, kako se može sve provesti, kada je po srijedi dobra volja.

† Dragan Rubesha. R. N. L. donio je vijest o smrti našeg omladine Dragana Rubeshe, Umro je od tifusa u Niskoj bolnici (u Srbiji). Pokojnik bio je činovnik kod podružnice "Prve hrvatske stedionice" na Rijeci. Pokoj mu vjereni!

Dr. Josip Marušić — biskup riječko-senjske dijeceze. Pise nam prijatelj iz Rijeke: Njegovo je Veličanstvo imenovalo novog biskupa senjsko-modrutske biskupije dr. Josipa Marušića, profesora gospićke gimnazije i časnog kanonika. Teologija je svrsio u Zagrebu, dok je doktoriran na pestanskom sveučilištu. Rodom je iz Grižana u Hrvatskom primorju.

Proslava "Narodnog blagdana u Krku. Pise nam prijatelj iz Krka: Kreki su Hrvati i ove godine proslavili "Narodni blagdan". Bez buke i drugih objava, sukupila se naša djeca "Družbine škole", oko 8 sati na misi, koju su odslužili frajncvi. Iz mise išle naše vrijedne gospodine po gradu, da kupe prinose za "Družbu".

Narodni blagdan kako nam javljaju nije ove godine ispao ni iz daleka, kako prijašnjih godina, što je posve i naravno, budući se sve naše bolje sile radnice nalaze pod bojnom zastavom. Svi znamo, što je "Družba", te je zaista svrsivo da se opet pozivlje dosta ukotprniti narod na potporu. Time hoćemo da pod sjetimo prijatelje "Družbe", da je i u ovim teškim na sudbonosnim danima ne zaborave, jer neprijatelji su pred vratima! Nasa će upravo rado primati i nadalje u tu srbu prinose.

Prebjegli namještenici tršćanske općine. Oko šezdeset namještenika tršćanske općine, i to prvih činovnika, inžinira, profesora, učitelja, učiteljica, itd. nestalo je netragom iz Trsta. Među ialma nalazi se također zastupnik na carevskom vijeću dr. Gijuro Pitacco. Sve ove "rodoljube" pozivlje upravitelj tršćanske općine, da nastupe svoju službu do 9. studnoga 10. kolovoza, inače će biti i iste svrgnuti.

Njemački konzulat, koji se je bio presejlo iz Trsta u Ljubljani javlja, da se je opet u Trst povratio.

Prepriječjenje spijunaze. Namjesništveno savjetništvo proglašuje: Svi krugovi pučanstva pozivlju se ovime, da sudioništvuje djelatno u obranjenju, istraživanju i uapšenju spijuna. Ovdje se upozorava, da se ove osobe usiljuju čak u odori vojnika, časnika i civilnih činovnika, samo da mogu nesmetano obavljati svoje stalno djelovanje. Sve prijave treba dojaviti najbližem vojničkom zapovjedništvu, političkoj oblasti, zandarmeriji, redarstvu ili općini.

Sakupljanje i povorka u Trstu zabranjena. Predsjedništvo redarstva u Trstu javlja: Upozoruje se, da je zabranjeno iz 9 sati navečer na temelju obzurne redarstvenog ravnateljstva od dne 2. augusta 1914. svako skupljanje i svaka povorka na trgovima ili ulicama, kao i nopće na javnim mjestima. Prekršitelji povrženi su objavljanim kaznenim poslijecima.

Razočaranje u Francuskoj. Kako se razočaranje iz novinskih vijesti vlada u Francuskoj razočaranje na talijanskim neuspješina. "Matin" javlja s fronte, da se ne može zadržekati, da već četiri tjedna zapinje talijanska ofenziva radi tvrdokornog otpora austro-ugarskih četa, koji dnevno postaje sve lo gorčaviji i jači. Svi su se računali o talijanskoj vojni pokazali krivima.

Dobrovoljni prinosi.

Nasa je uprava primila te će proslijediti svrsi sljedeće prinose:

Prinosi za Hrvatske škole u Pulj:

U proslavu Narodnog blagdana darovaše:

Razeli Ivo	K 10—
Buzolić Mihovil	5—
Buzolić Dr. Ante	5—
Kovačić Aleksander:	
Na spomen Stanislava Čotić	5—
Radi nečestitijana imendana	
gospodji Gjurinovoj	3—
Julija Grün'um	2—
Kojić Ivo u ime hrvatsko-slovenskih rojenaca strojne škole c. i. kr. ratne mornarice	50—

(Darovaše: po 5 K: Kojić Ivo i Žuro Mato; 4 K: Zulačija Pavo; po 2 K: Zamak Ivan, N. N., Melčić Ivan, Matulović Anton, Pleština Ante, Krstević Miho, Blagajčić Vicko, Jeličić Stjepan, Marinović Šimun, Štambuk Ivan, Mišićini Ivan; po 1 K: Janssek Feliks, Golob Franjo, Udovis Josip, Lehen Franjo, Prasnikar Josip, Radunić Stjepan, Botić Ante, Koncani Mato, Dorbić Linoardo, Jakovečević Šimun, Kostrenec Petar, Rosanda Jakov, Zdučić Zvonimir i Boras Josip)

Šcalier Dr. Lovro	10—
Komasar Petričević	10—
Feretić Dr. Ivo	10—
Dr. Poljak	10—
R. B. za popunenu cigaru	1—

Ukupno K 121—

Prije iskazano 423—

Sveukupno K 544—

Poziv podružnice crvenog križa u Pulj.

Od nekoliko sedmica već stoje naše vrsne i neprispodobivo hrabre čete neprestano ispostavljene teškoj neprijateljskoj topovskoj paljbi u žaru sinca na straži fronte Soče i područja Krasa.

Neumorio i nadvojevnomu ustrojstvu suzbijaju nase čete pobjedonosno premoćnijeg neprijatelja nakon dnevnih bitaka, koje ne bi mogle podnijeti žrvi držičkih četa i kada su ove neprijateljske navale provedene masom vojništva.

Tijekom ovih sparnih dana dobro bi došla časa mineralne vode ovim vrsnim četama.

Obraćamo se na cijelo stanovništvo Pule vrćućem molbom, da to omogući time, e svaki već budućeg dana uzastopno da preda ili prijavi u društvenoj kancelariji crvenog križa Sv. Polikarpa 204. da se pošalje uzeti na dom čim više praznih staklenka za mineralnu vodu i potrebitne sanduke za pakovanje. Podružnica će ove staklenke otposlati raznim upravama mineralnih voda molbom, da iste napune i pošalju direktno etapnom zapovjedništvu u Ljubljani, koje će ih proslijediti našim četama, što se bore na jugozapadu.

Srdačni "Bog vam platio", bit će hvala za trud od svakog pojedinca.

PULA, julija 1915.

Predsjednica:
Helene pl. Chmelariz m. p.

Stavljamo do znanja svim čitateljima, kojima smo list do-sele slali na uvid, da ćemo ih bezuvjetno od 16. ov. mj. smatrati našim preplatnicima, ako nam broj od pomenutog dana ne povrate!

Slike iz karpatskih bojeva. („U dolini Laborce“.)

„Obzorov“ suradnik iznosi zanimive slike iz bojeva u Karpatinama.

Između Lupkova i Dukla prolaza položena dolina rijeke Laborce bila je pozorište gotovo najtrudokornijih bojeva u Karpatinama, jer je onomu, tko ju je posjedovao, osigurala ona prolaza i lakši prohod u Ugarsku nizinu. Zlatovana nevisokim, položitim brežuljima, pruža dolina Laborce lijepu sliku i tvori uzduge i sire doline, u kojima se ognjevište malena rusinaka i slovačka sela sa malim kućicama i zelenim i lijepim krkavicama s kupulama. Po obroncima brežuljaka u gornjem toku Laborce ispranžina su bila ova ona sela, ljudi se sklonose na sigurnije, a po kolibama nastanila se vojska, najviše topništvo, zapravo, topnički konji.

Oveće mjesto Mežlabor osjetilo je žešće boj. Sasvim je opustjelo, gotovo sve je otišlo iz njega, po ulicama cigle i crepovi, komadi pokućstva, pa vjeka, konji, kola, streljivo i uza sav boj — trgovci židovi. Oni se, od stanovnika jedini vrzu među vojnicima i pazare, dok su obitelji otpremili na drugo sigurnije mjesto.

Iz daljnje jekne kadikad, po koja puška rukne pogledak topa i opet se sve smiri. Tako traje već više dana.

Početak je marta mjeseca, studen pristia upravo trasto, sve je tvrlo i smrznuto, a to pogoduje donekle, da se lakše doprema hrana i streljivo u boju liniju, koja se pružila po brežuljcima u dubokim, zamrznutim opkopima. Niz brežuljke i uz njih vidi se, kako se polako vuku ljudi, noseći u vrećama hljeb i sir ili špek.

Vojnici blatni i ukoceni, smrznutim odjelima, dolaze po hranu i nose ju u opkope, ne obzirajući se mnogo na rijetki zvuk kugla, što ih salje neprijatelj.

Kod topničkih je položaja bolje i ugodnije. Blizu su sela, topnici mogu da se sklonu i u kuću, mogu da se bolje kreću i hrane, a pjesak skuten mizne i gine na jednom mjestu i zaštićuju topništvo. Pjesadija je u ratu mučenik a topnici su gospoda, gotovo van svake pogibelji.

Smrkava se, približava se strašno, hladna duga zimska noć. Od četiri sata počinje podne, pa od osam u jutro valja izdržati u studeni i blatu, čekajući ne će

li neprijatelj jurisati ili će valjati u nj jurisati. Zimska noć čini se kao vječnost, pe, što se usne malo, brzo se probudi od studeni. Uza sve zlo pridruže se noći još i usi, kolju i kopaju da sve suze skacu na oči.

Od klanca Dukle dolazila je svo jače do usiju grmljavina topova, a čulo se da uzmiču čas Rusi čas Austrijanci. Jednog studenog dana otpoče i uz Laborcu pucnjava, kakove još ne bijaše. Nakon nekolicke jakih jurisa zbrkase se redovi Ruska na koji 685, koja je vladala svim okolinim brežuljcima s desna i s lijeva te kome miješali se i vrzli Rusi kao u mislovloti. Nesto ih je u onoj zbrei polovljeno, jer se oni već bezlikovno premljavaju predaju, a ono što ostade brzo je isezelo a otiju, smjestilo se u nove položaje i nigdje ih se niti ne vidi niti ne čuje — kao da su u zemlju otišli ili propali.

Pucnjava prestane a zamijeni ju strašna vika. Pjesadija jurisa, više, pa gine i jače, a taj juris i jaku viku povećava još ruski protijuris. Nastia opet pucnjava i klanje i u hladnoj zimskoj noći u potpunosti tami udarise se borci, streljaju se i kolju, vapaj siri se u hladnoj noći, a na smrznutom snijegu svijaju se ranjenici od bolova i snijeg se crveni od krvi.

Kad je svanulo boj je još uvijek trajao, bijesno je još žešće a svijetlo dana ponagalo mu je, da se još jače razvije. Prijaci pojačanja dolaze jednoj i drugoj strani, a vidi se da je u Rusia silna nadmoć.

Bije se dalje, jurisa, ovdje su stisnuli Rusi i bježe, na drugom mjestu pak Austrijanci i ovo hrvanje i klanje traje dalje.

Okolo topničkih pozicija već se vidi pjesadija, neki ranjeni, drugi zdravi lutaju sumom bez vodstva, bez glave i postajase sve gušće i jače i neki se zaustavljaju i pucaju na rapredujuće Ruse, a mnogi odlaze i ne toličuju topovskih položaja, dalje na lijevo. Magla i sila neprijateljska prouzročise zbrku. Pjesadija rasula se po brežuljcima i dolinama, a neprijatelj siljedi i pomicie se naprijed, a bilo ih je kao mrava.

Kod topova nastia zbrka, žurba, vika: „Aufprotsen“, zapeti protzu za lafetu i odvuci topove. Zapovijed izvršava se s mjesta, konji su već s procam na mjestu, ali lafeta ni da bi s mjesta. Ukopana, zamrzli točkovi, smrta zemlja do njih.

Krampovima i lopatama počese topnici okapati točkove iz smrznute zemlje. Radi se vrlo brzo, već su konji pripeli i top se mlice, a već zvižde kugle oko njih. Neprijatelj se primaknuo blizu. Pucnjanje sve življe, a ne vidi se nikoga. Bude pogodjen jedan pa drugi, pa treći konj. Topnici brzo rezu remenje, odstrane ubijenoga paripa i vuku dalje top. Pada konj za konjem kod obiju baterija i pobijih li konje, — ostadoše topovi. Spretno i brzina momčadi izvise bateriju iz pogibli. Juri se kroz snijeg i blato, po ravnom i neravnom i zagazi se u vodu. Uz konje je voda pitka, a korito joj tvrdje, ali na sredini vode zape sve. Konja premlavo za veliki teret i uzalud bičevanje, zapovijedi i vika, ne može se s mjesta. One teške baterije još nema, a niti kola sa streljivom, a pucnjanje ne prestaje. Konji se propinju, rzu, voda pršti, zamutala se Laborca i kao da ne pušta iz svog zagrijala niti konja niti ljudi.

Najedamput zagrmi s obale zapovjed: „Bedingung absitzen“ i topdžije poskakaje s topova u ledenu vodu, da pomognu konjima. Konji povukoše, vojnici upriješe, muče se i naprežu, do pojasa stoje u ledenoj vodi, a od napora i teškog posla znoje im se lica. Gornji dio tijela vrudi i znojao, a donji dio tijela u ledenoj vodi. Napese se i ljudi i konji i izvukose bateriju iz Laborce, a prati ih neprestano zvuk neprijateljskog pušcanog zrna.

S lijeve strane stize neprijatelja iznenađena pušćana paljba. Kakvo li tu nastia komešanje! Blizu stoji pjesadija obiju vojaka, a magla im ne da, da se vide, puškara se strasno, dolinom bježi masa Rusa, napinja se napadaju, a kroz onu gustu maglu vide se ljudi tek kao nesto ogromnoga, kako se mlice i sakriva. Nered nastia u neprijateljskim redovima, neki se predadoše i dovrise rat, a drugi odose natrag u opkope i nastavise boj, prem progonjeni žestokom paljbom i napadani ljudim jurisem. Na niskim brežuljcima, rastavljenih plitkom dolinom stoje si nasuprot vojske, samo gdjekad jekne koja puška, a topovi riku neprestano i ruše sume i seoce. Grane, grede iz drvene kućice i komad krova s jedne kolibe poleteše u zrak, a koliba se upali. Neprijateljska pjesadija otvori žestoku paljbu i predje na juris. Nastia težak boj.

S obje strane rijeke začu juris i paljba topova. Sve se pomicie niz vodu,

prema jugu. Iz brežuljka na brežuljku jak treći pjesadija. Iz brežuljka pucase opet.

Ono seoce, u kojemu osta nešto zatre streljiva i oni topovi, zaposje je već neprijatelj i pred njim se razvio u boju liniju, a iza sela skuplja se vojska, odnosi se plijen, a neki seljaci posve bezbrizno i mirno stali u zakonitost i promatraju to sve što se oko njih zbiva.

Mrka hladna noć učini kraj boju. Mrak zaostajivao je one lakše ranjena, da se mogu krenuti iz svojega zakonitost i potražiti pomoć, a saniteci se dadose na posao spasavanja.

Pokraj bojne linije promose saniteci ranjenike na okruženja, a gdjekoji upire se o dvojnici i tesko ide kroz snijeg, muče i uzdišući, hvaleć svemu i svakomu, što je spasen i siguran, da se ne će smrznuti.

U selu od desetak kuća u malenoj plitkoj dolini, okruženoj sumom, obraslim malenim brežuljcima, smjesteno je prebivalište. Kućice su zaklonjene u dolini, a sve su pune ranjenih, koji stajuć i jatuć se sjede kraj ognja. Vrata od kuća zatvorena su i prozori zastrti su kabanicama i satornim listom. Da se posve sakrije svjetlo, koje bi mogio neprijatelj poslužiti kao cilj. Liječnici rade žurno i mnogo povezuju, zaostavljaju krv, koje već dosta ima u malenim lokvicama na zemljanom podu. Seljakinje polaze poznatim im puteljkom kroz snijeg i sikaru u mrkloj noći do rijeke na vodu, griju je i umivaju ranjenike i peru povoje.

Kasno u noći smirilo se u kolibama, vatre na ognjištama gore i dalje i griju smrta uda ranjenika, koji mirmo unuše malo okrijepljeni i previjeni, a vojnici od straže kuhaju krumpire i jedu ih s konzerviranim mesom i zalievaju rumom i rakijom.

Pred zoru jeknu puška sa pjesadijskih pozicija, negdje ču se vika, pa opet pucnjava rijetka i lagana, a kad se sprenalo ranjenike na nosiljke u kola i kad su već odmicali u grad do željeznice i bolnice, začu jača paljba, začu gruvanje lahkih i teskih topova, a topdžije prepoznali su glas i tutanj svojih teskih topova koji se je dugom jekom razljevao po brdima i dolinom Laborce.

P. M.

Mnogoputa odlikovana tvrdka

M. Mardešić

Via Barbacani 5 PULA Via Barbacani 5

preporuča

prvovrsna bijela i crvena viška vina

koja razaslije u originalnim bačvama

od 56 litara dalje.

1,5-1

Anton Motika

skladište bijelih i crnih istarskih vina na debeo.

Nalazi se u Puli, Via Flavia 19.

PIAZZA CARLI 1
VIA CENIDE 2-5

TISKARA

VIA SISSANO 24
VIA BESENGHI 20

PAPIRNICA - RADIONICA KAUČUK-ŠTAMPILJA - KNJIGOVEŽNICA

JOS. KRMPOTIĆ :: PULA

Telephone br. 58

Naklada dnevnika „Hrvatski List“

Brzjavci: Krmpotić, Pola

preporuča svakovrsne pisane predmete, osobito pako bojne dopisnice, papir i omote, olovke, bilježnice, crnilo, pera, kancelarijske i konceptne papire, te ine pisane sprave potrebne privatniku i uredima.

Prima i izvršuje uz solidne cijene svakovrsne tiskanice.